

Περί αμοιβαιοποίησης¹

Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 8 Απριλίου 2000 στο Ρίο ντε Τζανέιρο, στη γενική συνέλευση της βραζιλιάνικης Σχολής, όπου αναγγέλθηκε με τον τίτλο «Η πολιτική του περάσματος στην ΨΒ²», και δημοσιεύθηκε στη *La Quotidienne*, ενημερωτικό δελτίο της Παγκόσμιας Ένωσης Ψυχανάλυσης (AMP), αρ. 5, στις 9 Ιουνίου 2000.

Δεν θα μιλήσω για την πολιτική του περάσματος στην Ψυχαναλυτική Σχολή της Βραζιλίας. Εναπόκειται σε εσάς να μιλήσετε γι' αυτήν, εάν το επιθυμείτε. Για ποιο πράγμα μπορώ να σας μιλήσω; Αυτό για το οποίο μπορώ να σας μιλήσω γενικά είναι για την πολιτική της Παγκόσμιας Ένωσης Ψυχανάλυσης ως προς το πέρασμα στις Σχολές του Φροϋδικού Πεδίου.

1 – ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόκειται για μια πολύ απλή πολιτική, η οποία δεν έχει μεταβληθεί από τις απαρχές. Είναι μια πολιτική στόχος της οποίας ήταν ανέκαθεν να πραγματοποιήσει μια μεταβίβαση τεχνολογίας. Εξ αρχής, στο Φροϋδικό Πεδίο ελήφθη η απόφαση —η επιθυμία ήταν εκεί— να πραγματοποιηθεί μια μεταβίβαση της τεχνολογίας του περάσματος.

Πρέπει να θυμόμαστε ότι, μόλις πέθανε ο Λακάν, οι μαθητές του δεν βρήκαν τίποτε πιο επείγον από το να εγκαταλείψουν την πρακτική του περάσματος. Είναι γεγονός ότι η Σχολή του Φροϋδικού Αιτίου ήταν η μόνη που *είπε όχι*: εμείς θα την υιοθετήσουμε, θα την αποκαταστήσουμε. Και έπειτα από δύο χρόνια συζητήσεων, προκειμένου να επεξεργαστούμε εκ νέου τον κανονισμό και να επανεξετάσουμε την αναγκαιότητα της διαδικασίας, πράγματι την αποκαταστήσαμε. Το κάναμε διότι θα αποτελούσε θεωρητικό σφάλμα, όσο και πρακτική εκτροπή, να θεωρούμε το πέρασμα ένα συμπλήρωμα από το οποίο θα μπορούσαμε να απαλλαγούμε, ένα πολυτελές συμπλήρωμα — το πέρασμα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πρακτικής της ψυχανάλυσης με την έννοια που μας παρέδωσε ο Λακάν, δηλαδή ως απόδειξη: μια ψυχαναλυτική θεραπεία ισοδυναμεί με μια απόδειξη.

Ο Λακάν εξέλαβε την θεραπεία ως μία λογική διαδικασία η οποία απαιτεί ένα τέλος. Πρόκειται προφανώς για ένα σόφισμα. Είναι το σόφισμα του φυλακισμένου. Πρόκειται για ένα σόφισμα, εφόσον το αρχικό πρόβλημα μετασχηματίζεται στην πορεία του χρόνου και βρίσκει τη λύση του όταν έχει πλέον καταστεί πολύ διαφορετικό από αυτό που ήταν όταν εδραιώθηκε αρχικά ως πρόβλημα.

Γεγονός λοιπόν παραμένει ότι το πέρασμα δεν συνιστά ένα συμπλήρωμα. Είναι σύμφυτο με την ψυχαναλυτική πρακτική μας· είναι αλληλέγγυο προς αυτήν, αναπόσπαστο από αυτήν. Εάν αντιλαμβανόμαστε τη θεραπεία ως απόδειξη, προκύπτουν ορισμένες συνέπειες.

¹ Σ.Μ. Απόδοση του όρου *mutualisme*: αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ ψυχαναλυτών και πιο συγκεκριμένα στην συναδελφικότητα εκείνη που απαλείφει την ενικότητα προς όφελος μιας κακώς νοούμενης ομοιομορφίας

² Σ.Μ. EBP: Escola Brasileira de Psicanálise – Ψυχαναλυτική Σχολή της Βραζιλίας

Μια απόδειξη που θα ίσχυε μόνο για έναν δεν θα είχε καμία αξία. Δεν υπάρχει απόδειξη χωρίς κοινότητα. Ιδού γιατί υπάρχει Σχολή. Υπάρχει μια Σχολή ώστε η απόδειξη να είναι δυνατή, να είναι αποτελεσματική.

Η απόδειξη αφορά πρωτίστως το πέρας της θεραπείας. Δεν είναι όμως η μόνη. Ο ίδιος ο Λακάν εισήγαγε την ιδέα μιας πολλαπλότητας του περάσματος, όταν έλεγε ότι το πέραςμα γίνεται *συνέχεια*. Πράγματι, με την ευρεία έννοια, υπάρχει πέραςμα κάθε φορά που υπάρχει σημείο διαρραφής, πρόσβαση στο σημείο επ' άπειρον —για να επαναλάβω τον όρο που χρησιμοποίησα στο κείμενό μου «Εισαγωγή στην ερωτική ουσία του χρόνου»³—, υποκειμενοποίηση εκ των υστέρων. Αυτό δίνει τροφή για σκέψη.

Τι είναι ενδιαφέρον, ακόμη πιο ενδιαφέρον, να σκεφτούμε; Μπορούμε να απολαμβάνουμε να σκεφτόμαστε πάντοτε το ίδιο πράγμα. Ο καθένας, κατά μία έννοια, απολαμβάνει με αυτόν τον τρόπο, σκεπτόμενος διαρκώς το ίδιο πράγμα. Μπορούμε όμως επίσης να εκπλαγούμε από τις ίδιες μας τις σκέψεις, να αφήσουμε τον εαυτό μας να αιφνιδιαστεί από τη σκέψη του, υιοθετώντας καινούργιες οπτικές γωνίες. Συνήθως, για παράδειγμα, σκεφτόμαστε με όρους μετρικού χώρου. Τι θα συνέβαινε εάν σκεφτόμασταν με τοπολογικούς όρους; Και εάν επιχειρούσαμε να σκεφτούμε με όρους χρόνου; Και γιατί να μην γενικεύσουμε το πέραςμα ως μέθοδο και να επινοήσουμε ένα *πέραςμα κατά την εισδοχή*;

Στην ΣΦΑ⁴ πήραμε τη σκυτάλη· επαναφέραμε το πέραςμα που οι άλλοι είχαν εγκαταλείψει. Αυτό το *κόσμημα, το πέραςμα* —με αυτούς τους όρους απευθυνόμουν κάποτε στον Jesús Santiago⁵, όταν του εξέφραζα το συναίσθημα που είχα στις αρχές της δεκαετίας του 1980: ότι οι μαθητές του Λακάν είχαν πετάξει το *άγαλμά* του στην αποχέτευση, ότι πήγαινε προς τον υπόνομο και εμείς το είχαμε βγάλει από εκεί, το είχαμε περιποιηθεί, το είχαμε σώσει. Αυτό δεν έγινε μόνο προς δικό μας όφελος· έγινε προκειμένου να εξασφαλιστεί αυτό που αποκαλούσα τότε μεταβίβαση τεχνολογίας και να εγκατασταθεί το πέραςμα σε όλους τους τόπους, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας και την χρονική στιγμή.

Πιστεύω ότι ποτέ δεν υπήρξε, για κανέναν, η παραμικρή αμφισημία ως προς αυτόν τον θεμελιώδη σκοπό: ότι το Φροϋδικό Πεδίο αποσκοπούσε στην πραγματοποίηση μιας μεταβίβασης τεχνολογίας στην ψυχανάλυση. Η μεταβίβαση τεχνολογίας δεν νοείται χωρίς τη μεταβίβαση της επιθυμίας· αυτό είναι αυτονόητο.

Αυτό απαιτούσε πρωτίστως, ακόμη και στα μάτια εκείνων που θα ήταν οι φορείς της διαδικασίας του περάσματος, να είναι αξιόπιστη η ενέργειά τους. Θα ήταν καταδικασμένο σε αποτυχία να σπεύσουμε να εγκαταστήσουμε τη διαδικασία προτού οι τοπικοί φορείς να είναι οι ίδιοι αρκετά βέβαιοι για την αυθεντικότητα αυτού που έκαναν. Διαφορετικά, πώς θα ήταν σε θέση να την πιστοποιήσουν; Δεν πρόκειται για έναν παράγοντα που επιδέχεται *εκ των προτέρων* υπολογισμό. Πρέπει να εκτιμάται σε κάθε τόπο και από τη μια στιγμή στην άλλη.

³ Miller J.-A., *Εισαγωγή στην ερωτική ουσία του χρόνου*. Στο: Θεωρία της ψυχαναλυτικής θεραπείας, μεταφραση από Α. Πίγκου και Δ. Ανδροπούλου, επιμ. Ν. Λινάρδου-Μπλανσέ & Ρ. Μπλανσέ, εκδ. Εκκρεμές, 2007

⁴ Σχολή Φροϋδικού Αιτίου (ECF)

⁵ Πρβλ. Miller J.-A., «Lettre à Jesús Santiago» (1 Ιουνίου 1998), στο *Conversation sur le signifiant-maître*, Παρίσι, Agalma, σειρά Le Paon, 1998, σ. 341.

Εάν υπάρχουν εδώ συνάδελφοι που θεωρούν ότι έχουμε καθυστερήσει στην ΒΣΨ (όπου τα καρτέλ αποφασίζουν για το πέρασμα κατά την εισδοχή και όχι για το πέρασμα στο τέλος της θεραπείας), είναι στο χέρι τους να εκφράσουν τη γνώμη τους και να το συζητήσουμε. Η εκτίμησή μου είναι ότι, μέχρι σήμερα, το πέρασμα έτσι όπως είναι στη Βραζιλία λειτουργεί ικανοποιητικά. Θα οδεύαμε σε μεγάλους μπελάδες εάν θέλαμε να πάμε πιο γρήγορα από τη μουσική, όπως λέμε στα γαλλικά για να δηλώσουμε ότι ενεργούμε βιαστικά και πρόωρα τα πράγματα. Δέχομαι ευχαρίστως να το συζητήσουμε εδώ ακόμη και με συναδέλφους που έχουν διαφορετική άποψη.

2 – Η ΜΙΑ ΣΧΟΛΗ

Θα πω τώρα δυο λόγια για τη Μία Σχολή, η οποία είναι ασφαλώς μία καινοτομία, αλλά είναι συγχρόνως και πολύ παλιά.

Η Μία Σχολή αποτελεί, θα μπορούσα να πω, την εκδήλωση της ουσίας του Φρουϊδικού Πεδίου. Εξ αρχής, το Φρουϊδικό Πεδίο κατευθυνόταν προς τη Μία Σχολή. Σήμερα αντιλαμβανόμαστε ότι η ιδέα της Μίας Σχολής υπήρχε ήδη πριν ακόμη διατυπωθεί.

Πράγματι, εξ αρχής το Φρουϊδικό Πεδίο —το παράδειγμα του περάσματος το δείχνει καθαρά— είχε μια στόχευση απο-διαχωρισμού, αν όχι οικουμενικέυσης. Προσπάθησε να υπερβεί τη διαφορά των γλωσσών και τον διαχωρισμό των εθνικοτήτων. Κάθε γλώσσα, για παράδειγμα, κατανέμει τον χρόνο με τον δικό της τρόπο μέσα από τους γραμματικούς χρόνους των ρημάτων. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα πραγματικό — πώς να το παρακάμψουμε ή να το διασχίσουμε; Ωστόσο, ακόμη και αν λάβουμε υπόψη όλους τους λόγους που μας κάνουν να είμαστε διαφορετικοί, δεν είναι αδύνατο, είναι μάλιστα αναγκαίο, να προκρίνουμε εκείνο που κάνει τον καθένα μας να συμμετέχει στην ίδια εμπειρία.

Είναι σαφές ότι αυτό δεν αποτελεί κάτι που αποδεικνύεται ή υπολογίζεται αντικειμενικά. Η αξιολόγηση εξαρτάται από μια επιθυμία. Το να προκρίνουμε τη μία ή την άλλη όψη συναρτάται με μια επιθυμία. Αυτό, ωστόσο, δεν επιλύει το ζήτημα του τι είναι τελικά μια Σχολή, όταν πρόκειται για μια *Σχολή του Λακάν*.

Το να πούμε τι είναι μια Σχολή σημαίνει επίσης να πούμε ποιο είναι αυτό το παράξενο σύνολο που συγκροτούμε εδώ απόψε και το οποίο αποτελεί μια συρρίκνωση του πολυάριθμου ακροατηρίου με το οποίο ήμασταν αναμειγμένοι λίγο νωρίτερα, στις Ημερίδες της Σχολής. Αυτή η συνέλευση είναι παράξενη, όπως είναι και οι συνελεύσεις των άλλων Σχολών· παράξενη, εάν τη συγκρίνουμε με τη μικροσκοπική συνέλευση της ψυχαναλυτικής συνεδρίας, μιας συνέλευσης δύο προσώπων, όπου υπάρχει εκείνος που προεδρεύει και το μέλος. Είναι ένα ερώτημα πώς, από την ψυχαναλυτική συνεδρία, αναδύεται κάτι σαν τη συνέλευση μιας Σχολής.

Θεωρώ πολύ πιο ενδιαφέρον να σκεφτόμαστε μια συνέλευση της Σχολής σε σχέση με την ψυχαναλυτική συνεδρία, παρά να τη σκεφτόμαστε από κοινωνιολογική σκοπιά, όπως την συνάντηση μελών ενός ελεύθερου επαγγέλματος που έχουν συγκεντρωθεί για να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους και να ανταγωνιστεί το ένα το άλλο.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμη και μέχρι πρόσφατα, ξεφεύγαμε από αυτή την παγίδα, αντιλαμβανόμενοι τη Σχολή με δύο όψεις: από τη μία πλευρά, λέγαμε ότι η Σχολή είναι μια εταιρεία και, ως τέτοια, πρέπει να συμμορφώνεται με τους νομικούς κανόνες, να επωμίζεται τις ανάγκες της

διαχείρισης, να υπηρετεί συμφέροντα πάντοτε απολύτως θεμιτά κ.λπ. από την άλλη πλευρά, πρόκειται για μια ψυχαναλυτική Σχολή. Ε, λοιπόν, αυτό είναι κάπως βιαστικό, κάπως συνοπτικό.

Ας ξεκινήσουμε από τη λέξη Σχολή. *Σχολή* δεν είναι *Πανεπιστήμιο*. Πρόκειται λιγότερο για μια αποκτημένη γνώση που θα έπρεπε να διαδοθεί και περισσότερο για τη μετάδοση μιας μη-γνώσης, επακριβώς εντοπισμένης στον καθολικό λόγο, από την οποία πηγάζει μια ιδιαίτερη επιθυμία. Ωστόσο, εδώ προσφεύγουμε στον λόγο του Πανεπιστημίου για να προσδιορίσουμε, κατά αντιδιαστολή, τη Σχολή.

Η Σχολή υπάγεται επίσης στον λόγο του Κυρίου, στο βαθμό που έχει νομικό καθεστώς και αποτελεί ένα υποκείμενο δικαίου.

Μια Σχολή έχει επίσης, ή θα έπρεπε να έχει, κάτι από τον λόγο της υστερικής, εφόσον αυτός είναι ο λόγος προϊόν του οποίου είναι η γνώση. Όταν η Σχολή είναι υστερική, ποιο είναι το κύριο σημαίνον που θέτει σε εργασία; Το σημαίνον με βάση το οποίο θέτουμε τα πάντα υπό αμφισβήτηση, κατά τον σωκρατικό τρόπο, *more socratico*, είναι η λέξη *αναλυτικό*. Η Σχολή είναι αυτή η κοινότητα που ανάγει το *αναλυτικό* σε κύριο σημαίνον και σε εργαλείο του ερωτήματός της.

Απομένει ο τέταρτος λόγος. Δεν θα ήταν πιο ενδιαφέρον να φτάσουμε στο σημείο να σκεφτούμε τη Σχολή μέσα στον ψυχαναλυτικό λόγο;

3 – ΜΥΣΤΙΚΟ ΔΟΓΜΑ

Τον περασμένο Μάρτιο στο Παρίσι, είπα στο σεμινάριο λακανικής πολιτικής⁶ αυτό που θεωρούσα ότι αποτελούσε το *μυστικό δόγμα* του Λακάν για τη Σχολή: ότι θεωρούσε τη Σχολή του εξ ολοκλήρου μια ψυχαναλυτική εμπειρία.

Για τον Αναλυτή της Σχολής (ΑΣ), ο Λακάν έλεγε ότι όφειλε να είναι ο *αναλυτής της εμπειρίας της Σχολής*. Πράγματι, το είπε κάποτε μέσα σε μια φράση όπου η αμφισημία της αναφορικής αντωνυμίας οδήγησε τους πάντες να φανταστούν ότι ο ΑΣ όφειλε να είναι ο αναλυτής της δικής του εμπειρίας. Πρόκειται για μια λανθασμένη ανάγνωση — για τον Λακάν, ο ΑΣ είναι ο αναλυτής της εμπειρίας της Σχολής. Αντιλαμβάνεται τη Σχολή ως τον τόπο μιας εμπειρίας, και αυτή την εμπειρία ως αναλύσιμη. Η Σχολή δεν είναι μόνο διαχείριση, οικονομικά κ.λπ. Ασφαλώς, έχει διαχείριση, έχει περιουσιακά στοιχεία, έχει συζητήσεις για τη διαχείριση και την περιουσία, αλλά έχει θεμελιωδώς μια εμπειρία ψυχαναλυτικού τύπου, η οποία πρέπει να ερμηνευτεί, *interpretanda est*.

Ο ΑΣ δεν βρίσκεται εκεί μόνο για να μεταδώσει την κλινική της δικής του περίπτωσης, η οποία υποτίθεται ότι θεμελιώνει όσα εκφέρει. Αυτό, βεβαίως, το περιμένουμε από εκείνον. Δεν είναι όμως το μόνο που περιμένουμε. Περιμένουμε από εκείνον την ανάλυση της εμπειρίας της Σχολής.

Πρόκειται για μια εμπειρία αναλύσιμη με όρους απώθησης και έκπληξης, με εκ των υστέρων ερμηνείες, *acting out*, αλλοτριώσεις και αποχωρισμούς. Περιμένουμε από τον ΑΣ να επανασημασιοδοτήσει αυτό που βιώνουμε, το οποίο δεν περιορίζεται σε αγώνες εξουσίας, κύρους και προσωπικές αντιπαραθέσεις, όπως λέγεται, ούτε ακόμη σε μια ανάκτηση του λόγου ή του εδάφους, ούτε σε μια ένταση ανάμεσα στο πολλαπλό και το Ένα, ανάμεσα στη βάση και τη διεύθυνση.

⁶ Παρέμβαση που εκφωνήθηκε στις 18 Μαρτίου 2000, κατά τη δεύτερη συνεδρία του Σεμιναρίου Λακανικής Πολιτικής (Παρίσι, ECF, 2000), αδημοσίευτη.

Υπάρχει ένα άλλο επίπεδο, πιο ενδιαφέρον και λιγότερο μελετημένο: εκείνο της Σχολής ως εμπειρίας που επιδέχεται ψυχαναλυτική ερμηνεία.

Αυτό δεν το κάνουμε και τόσο. Έχουμε οπισθοχωρήσει μπροστά σε αυτή τη συνέπεια. Κατά τη γνώμη μου, ήρθε η ώρα να προχωρήσουμε· η συγκυρία της Μίας Σχολής είναι η στιγμή να προχωρήσουμε.

4 – ΝΑ ΑΝΤΙΤΑΧΘΟΥΜΕ ΣΤΗ ΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΜΟΙΒΑΙΟΠΟΙΗΣΗ

Τι μας λέει σχετικά με αυτό ο Λακάν;

Μας υποδεικνύει ότι εκείνο που υποκινεί πραγματικά τις συσπειρώσεις που είναι ανάλογες με τη δική μας —τη συγκρότηση όσων ασκούν την ψυχανάλυση σε εταιρεία— είναι η ανάγκη τους να κρατήσουν αποστάσεις από την εμπειρία του ασυνειδήτου, να αμυνθούν απέναντί της. Με αυτούς τους όρους ερμηνεύει ο Λακάν το φαινόμενο της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Εταιρείας (IPA). Δείχνει ότι τα μέλη της συνενώνονται κατά τρόπο που τους επιτρέπει να αντέχουν από κοινού ό,τι ανησυχητικό και απρόβλεπτο ενέχει η εμπειρία του ασυνειδήτου μέσα στη θεραπεία. Αυτός ο τρόπος είναι ένα *ενώνομαι εναντίον*. Εξ ου και το όνομα με το οποίο στολίζει την IPA: SAMCDA, *Εταιρεία αμοιβαίας αρωγής ενάντια στον ψυχαναλυτικό λόγο*. Το όνομα αυτό αποτελεί ήδη μια ψυχαναλυτική ερμηνεία.

Όλοι ενωμένοι ενάντια στο απρόβλεπτο! Ας συσπειρωθούμε ενάντια στην εμπειρία του ασυνειδήτου! Ας μισήσουμε την έκπληξη! Συμπαγές σύμφωνο! Ας συντάξουμε, με την αιχμηρή πένα μας, κανονισμούς, λογαριασμούς και καταστατικά — ταρατατζούμ! Πράγματι. Πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε χωρίς κανόνες και κανονικότητα; Χωρίς αυτόν τον μηχανισμό, πού θα βρισκόμασταν; Δεν θα μπορούσαμε ούτε καν να συναντηθούμε. Από αυτό όμως μέχρι το να ενωθούμε εναντίον του ψυχαναλυτικού λόγου απέχει παρασάγγας.

Υπάρχει ένας τρόπος να είμαστε μαζί μέσα στην ομάδα, ο οποίος δεν εκφράζει τίποτε άλλο παρά την αντίσταση στην ψυχαναλυτική εμπειρία, ή την απώθηση της εμπειρίας του ασυνειδήτου, ή την άμυνα εναντίον της. Η εμπειρία του να *είμαι-σε-ομάδα* έρχεται τότε να αντισταθμίσει και να διαψεύσει την εμπειρία του να *είμαι-σε-ανάλυση*.

Μπορούμε να παρατηρήσουμε το ανικανοποίητο που γεννά στον αναλυτή η θέση του ως προς την υποτιθέμενη γνώση. Το ανικανοποίητο έγκειται στο γεγονός ότι όλη η γνώση που συσσωρεύεται στην ψυχαναλυτική εμπειρία παραμένει δομικά σε κατάσταση υπόθεσης, δεν κατορθώνει να διατυπωθεί ρητά και ότι, όταν επιχειρούμε να τη διασαφηνίσουμε, πρόκειται πάντοτε για κάτι άλλο. Η υποτιθέμενη γνώση είναι ο πόνος του αναλυτή. Πώς θεραπεύει κανείς τον πόνο του αναλυτή; Ένας τρόπος να ανακουφιστεί είναι να μεταφέρει πάνω από τη μπάρα, στη θέση του κυρίου, το σημαίνον της γνώσης, S₂, το οποίο βρίσκεται από κάτω, στη θέση της απωθμένης αλήθειας. Αυτό εκδηλώνεται, για παράδειγμα, με τη μορφή της απαίτησης να τεθούν όλα επί τάπητος, να αποσαφηνιστούν, να ρυθμιστούν και να καθοριστούν μια για πάντα.

Η Εταιρεία αμοιβαίας αρωγής δεν αποτελεί μοίρα αποκλειστικά της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Εταιρείας (IPA). Υπάρχει μία ροπή προς την αμοιβαιοποίηση της ψυχαναλυτικής ομάδας. Η ψυχαναλυτική ομάδα πορεύεται προς την αμοιβαιοποίηση, τη γραφειοκρατία και την ιεραρχία, όπως ο ποταμός κατευθύνεται προς τη θάλασσα, εξαιτίας του ανικανοποίητου στο οποίο σας αφήνει η

υποτιθέμενη γνώση όταν δεν υπάρχει μεταβίβαση. Η λύση του Λακάν είναι γνωστή: *Ας είμαστε αναλύοντες!*⁷ *Ας είμαστε αναλύοντες στη σχέση μας με τη λειτουργία του υποκειμένου που υποτίθεται ότι γνωρίζει· διαφορετικά, δεν υφίσταται Σχολή!*

Οργανώνουμε το προβλέψιμο: τις τακτικές συνελεύσεις, τις Ημερίδες, τις εκδόσεις κ.λπ. Οφείλουμε να το κάνουμε. Πώς όμως θα διαφυλάξουμε τον τόπο του απρόβλεπτου, το οποίο καταλήγουμε να μισούμε, το οποίο επιδιώκουμε να αλυσοδέσουμε, να φυλακίσουμε, να ποδοπατήσουμε; Η συλλογική ζωή παράγει κάτι τέτοιο εντελώς φυσικά και δεν αρκεί να μας δυσχεραστεί προκειμένου να μην συμβεί.

Εν ολίγοις, εκείνο που πρέπει πρωτίστως να διαφυλάξουμε στις Σχολές μας είναι το *ένας προς έναν*. Τα πάντα μέσα στην ομάδα αντιτίθενται στον έναν προς έναν. Με άλλα λόγια, στην ψυχανάλυση, τα πάντα κατευθύνονται φυσικά προς την αμοιβαιοποιητική άμυνα, την ολιγαρχία και τη γεροντοκρατία. Πώς να κάνουμε ώστε η Σχολή να παρουσιάζεται πραγματικά με τη μορφή τού «ένας προς έναν»;

5 – ΑΠΟ-ΣΥΣΣΩΜΑΤΩΜΕΝΟ⁸

Θέλουμε αποτελεσματικότητα. Πολύ καλά. Η αποτελεσματικότητα απαιτεί αλληλεγγύη, απαιτεί να καταστήσουμε την αλληλεγγύη θετική αξία. Πολύ καλά. Ας προετοιμάσουμε, λοιπόν, επιμελώς τις συνελεύσεις μας· ας φροντίσουμε ώστε οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης, οι εξέχοντες και οι επιφανείς, να έχουν όλοι συμφωνήσει εκ των προτέρων και να έχουν όλοι το μερίδιό τους από την πίτα, ώστε να μην υπάρξουν ούτε εκπλήξεις ούτε δυσχεραστημένοι.

Είναι ευρέως γνωστό ότι, στις εταιρείες και στις οργανώσεις, στο όνομα βεβαίως του συμφέροντος του συνόλου, μια φυσική διαδικασία τείνει να οδηγεί στη συγκρότηση ενός μικρού, συμπαγούς πυρήνα, είτε στο παρασκήνιο είτε στο φως της ημέρας, ο οποίος αναλαμβάνει να διευθύνει τα πράγματα εξοβελίζοντας το απρόβλεπτο. Όταν αυτή η πρακτική επιτυγχάνει, εάν διαρκεί και επεκτείνεται, παγώνει τη μάζα.

Τι θα συνέβαινε εάν μια Σχολή γινόταν ο τόπος μιας τέτοιας διαδικασίας; Θα μετατρέποταν σε έναν σχηματισμό αμοιβαίας αρωγής, μέσα στον οποίο τα μέλη θα διαβεβαίωναν αμοιβαία το ένα το άλλο ότι δεν θα επιφύλασσαν μεταξύ τους δυσάρεστες εκπλήξεις. Τα πάντα εκεί θα ήταν *under control*. Και θα ήταν πολύ δύσκολο να αντιταχθεί κανείς σε αυτό.

Σε ένα ορισμένο επίπεδο και υπό μία ορισμένη έννοια, μέσα σε μια ομάδα όλοι έχουν συμφέρον να είναι έτσι τα πράγματα· καθένας έχει συμφέρον να έχει τη διαβεβαίωση ότι ο άλλος δεν θα τον ενοχλήσει υπερβολικά στην απόλαυση του κεκτημένου του. Και εάν συμβαίνει τελικά να έχουν όλοι συμφέρον από τη διατήρηση μιας αλληλοϋποστηρικτικής τάξης διανεμητικής δικαιοσύνης, τότε όλοι είναι ευχαριστημένοι· το σύνολο όμως δεν αξίζει δεκάρα, δηλαδή δεν χρησιμεύει πλέον παρά μόνο για τη συντροφική μοιρασιά της πίτας, ενώ το Αίτιο, που έχει εξαφανιστεί τεχνηέντως, δεν αποτελεί

⁷ Analysant στο πρωτότυπο, ο αναλύομενος και ο αναλύων (το υποκείμενο που υποτίθεται ότι γνωρίζει)

⁸ Υπαινιγμός σε μια διάσπαση που σημειώθηκε στην ΣΦΑ [ECF] και είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση ορισμένων μελών. Το «απο-συσσωματωμένο» αποδίδει το γαλλικό *dés-agrégé*, το οποίο ο συγγραφέας γράφει επίσης με παύλα. Δηλώνει τη χαλάρωση της συσσωμάτωσης μιας ομάδας σε συμπαγές σώμα, όχι τη διάλυση ή την αποδιοργάνωσή της. [σημ. της επιμελήτριας]

πλέον παρά πρόσχημα για πομπώδεις εξάρσεις — μέχρις ότου εξαφανιστεί με τη σειρά της και η πίτα: δίκαιη ανταπόδοση! Το έχουμε ξαναδεί αυτό.

Όλοι είναι ευχαριστημένοι, αλληλοσυγχαίρονται, η ομοιόσταση βασιλεύει και το Αίτιο έχει παραμεριστεί. Είστε απ' έξω; Θέλετε να μπειτε, να προοδεύσετε, να υπάρξετε; Θα χρειαστεί να έρθετε σε συνεννόηση με το συνδικάτο, να δώσετε εγγύη, να συμμορφωθείτε και να μην προκαλείτε αναταράξεις. Θα σας κάνουν δεκτό κατόπιν συναπόφασης, με μετρημένα και προσεκτικά βήματα, όταν θα έχουν βεβαιωθεί ότι είστε ακίνδυνος.

Γι' αυτό η Σχολή προϋποθέτει ότι η ομάδα δεν είναι αλληλοϋποστηρικτική, δηλαδή ότι παραμένει πάντοτε απο-συσσωματωμένη — λίγο και με τον κατάλληλο τρόπο, ώστε να μην γλιστρήσει στη φυσική κατωφέρεια που την παρασύρει προς την αμοιβαιοποίηση.

Το πρόβλημα είναι ακόμη πιο επιτακτικό, καθώς, πριν από δύο χρόνια, χρειάστηκε να αντισταθούμε σε μια βίαιη, σφοδρή και, εντέλει, πολύ αδέξια απόπειρα να διασπαστεί η ομάδα εκ των έσω, να διαλυθεί οριστικά⁹. Για να την αποκρούσουμε, χρειάστηκε να εμφανιστούμε ως αλληλέγγυοι. Εκείνη η περίοδος έχει παρέλθει. Σήμερα, εάν διαφαίνεται κάποιος κίνδυνος, δεν είναι ο κίνδυνος της διάλυσης αλλά εκείνος της αλλοίωσης της αλληλεγγύης, της προοδευτικής και ύπουλης υποβάθμισής της σε αμοιβαιοποίηση. Εάν αφήσουμε τα πράγματα να εξελιχθούν έτσι, θα δούμε το «ένας προς έναν» μας να παγώνει λίγο λίγο, την αναγκαία διασπορά των απόψεων και των υποκειμένων να εξαφανίζεται ως διά μαγείας και αλληλοϋποστηρικτικά μπλοκ, ενίοτε ανταγωνιστικά μεταξύ τους, να αποκρυσταλλώνονται παντού. Το θέλουμε αυτό; Ίσως, άλλωστε, αυτό ακριβώς να μας περιμένει, είτε το θέλουμε είτε όχι.

Εάν αυτή η συνέλευση εκλέξει απόψε ένα μέλος του Συμβουλίου της ΠΕΨ, αντί αυτό να επιλεγεί από το Συμβούλιο της Σχολής, είναι επειδή αποφάσισα, μέσω διαδικτύου, να προτείνω μια μικρή τροποποίηση των κανόνων του παιχνιδιού. Τυπικά, τίποτε δεν έχει αλλάξει, αφού το Συμβούλιο της Σχολής, κατόπιν αιτήματός μου, συναίνεσε —και το ευχαριστώ γι' αυτό— να υιοθετήσει ως δική του την επιλογή της συνέλευσης. Εάν το «ένας προς έναν» της Σχολής εξακολουθεί να υφίσταται, θα υπάρξουν δέκα ή είκοσι υποψήφιοι. Θα ήταν ανησυχητικό εάν, ως διά μαγείας, προέκυπτε μόνο ένας —ή δύο, για τα προσχήματα. [...]

6 – ΑΠΟ-ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ

Τι είναι η Μία Σχολή; Αυτή η επαιτούσα Σχολή, χωρίς συνδρομές; Αυτή η Σχολή χωρίς καταστατικό; Αυτή η Σχολή για την οποία κανείς δεν γνωρίζει τι είναι; Η Μία Σχολή αποτελεί ένα προληπτικό μέτρο, που έχει ληφθεί εκ των προτέρων εναντίον της προβλέψιμης γραφειοκρατικοποίησης της ΠΕΨ. Αυτό δεν θα συμβεί αμέσως — όχι, αναμφίβολα όχι. Σε ορίζοντα όμως δέκα, είκοσι ή τριάντα ετών, πώς θα μπορούσε να το αποφύγει;

Το γραφειοκρατικό στοιχείο θα υπάρξει αναγκαστικά. Το βλέπουμε ήδη να διαφαίνεται. Πράγματι, μια Σχολή αποτελεί ένα σύνθετο σύνολο, ολοένα και πιο σύνθετο, τη διαχείριση του οποίου θα θελήσουν να έχουν αποκλειστικά ορισμένοι. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για την ΠΕΨ. Τα σπέρματα της αμοιβαιοποίησης και της γραφειοκρατίας βρίσκονται ήδη εκεί.

⁹ Υπαινιγμός σε μία διάσχιση που έλαβε χώρα στη ΣΦΑ προκαλώντας την αποχώρηση ορισμένων μελών.

Λοιπόν, και η Μία Σχολή είναι ένα σπέρμα, ένα άλλο σπέρμα, τοποθετημένο εκεί, μέσα στο Φροϋδικό Πεδίο· ένα ηθελημένο σπέρμα εσωτερικής ανατροπής, οργανωμένης, θελημένης ανατροπής, το οποίο, ελπίζω, θα ανθίσει κάποια μέρα. Θα εγκαθιδρυθεί μια ένταση ανάμεσα στη Μία Σχολή και την ΠΕΨ. Και από αυτή την ένταση θα μπορέσει να γεννηθεί και να εδραιωθεί ένας τύπος Σχολής η εμπειρία της οποίας θα είναι αυθεντικά ψυχαναλυτική.

Η απώθηση —καλό είναι να το γνωρίζουμε— ασκεί ανάμεσά μας μια ενεργό υπόσταση. Ως προς τις μικρές μας υποθέσεις —οι οποίες αποτελούν επίσης (ας είμαστε ρεαλιστές) την έμπρακτη υπόστασή μας— η απώθηση μας κάνει συνεχώς να προτιμάμε, από αναλυτική σκοπιά, μια άλλη σκοπιά. Το ότι επιβιώσαμε από μια σημαντική απώλεια ουσίας και ξαναπήραμε την πορεία μας προς τα εμπρός με αυξημένο σθένος αποτελεί απόδειξη της θαυμάσιας ζωτικότητάς μας. Ωστόσο, αυτός ο θρίαμβος, που είναι σήμερα ορατός παντού, φέρνει μαζί του το χειρότερο, την απειλή του χειρότερου. Ας μην περιμένουμε άλλα πέντε χρόνια για να αντιληφθούμε πού θα μας έχει οδηγήσει η δύναμη των πραγμάτων. Τώρα αμέσως πρέπει να κοιτάξουμε προς αυτόν τον ορίζοντα, ώστε να μετατοπίσουμε, έστω και ελάχιστα στην αρχή, τους κατευθυντήριους άξονες.

Ναι, παίζω την παρτίδα μου, κάνω τους υπολογισμούς μου, όπως γίνονται και άλλοι εδώ κι εκεί, προκειμένου να εμποδίσω την εγκαθίδρυση μηχανισμών ελέγχου —μηχανισμών αλληλασφαλιστικού και πολωμένου ελέγχου— στις Σχολές και στην ΠΕΨ.

Για παράδειγμα, το πέραςμα στην ΣΦΑ δεν τελεί υπό τον έλεγχο καμίας πολωτικής δύναμης. Ελέγχεται μόνο από την τυπική του διάταξη. Υπάρχει τόσο μεγάλος αριθμός συναδέλφων που μπορούν να ενταχθούν στα καρτέλ του περάσματος, να συμμετάσχουν στη διαδικασία και να την εποπτεύσουν, ώστε κανείς, μου φαίνεται, δεν μπορεί να την έχει υπό τον έλεγχό του. Αυτή η απουσία ελέγχου είναι αναγκαία. Πέρασμα υπάρχει μόνον εφόσον δεν υπάρχει έλεγχος του περάσματος. Ρύθμιση, ναι· έλεγχος, όχι. Αυτός είναι ο θεμελιώδης κανόνας. Αυτή είναι η πολιτική της ΠΕΨ ως προς το πέραςμα, είτε πρόκειται για το πέραςμα της ΨΣΒ είτε της Σχολής Λακανικού Προσανατολισμού [EOL], της ΣΦΑ και των άλλων Σχολών. Πέρασμα υπάρχει μόνον εφόσον γίνεται σεβαστό το «έναν προς έναν», είτε στη Βραζιλία είτε στην Αργεντινή είτε στη Γαλλία. Αυτό είναι που οφείλουμε να προστατεύσουμε.

Η γραφειοκρατικοποίηση δεν αποτελεί επιθυμία κανενός. Η διάσταση της διαχείρισης δεν μπορεί να εξαλειφθεί. Εάν ο ισολογισμός του Carlos Augusto Nicéas, του ταμιά της ΨΣΒ, δεν έβγαινε σωστός, θα δεχόταν επίκριση. Σκοπός όμως της διαχείρισης είναι να διαφυλάσσει και όχι να καταπνίγει εκείνη την άλλη διάσταση, η οποία είναι ιδιον μιας Σχολής και πρέπει να επιβάλλεται στην ομάδα και στη συντεχνιακή θεώρηση των επαγγελματικών της συμφερόντων.

Πρέπει να ασχοληθούμε με όλα αυτά τα επίπεδα και να φροντίσουμε καθεμία από αυτές τις διαστάσεις. Για μένα αυτό δεν είναι κάτι καινούργιο· το κάνω εδώ και είκοσι χρόνια. Σήμερα όμως τα πάντα έχουν λάβει μεγαλύτερες διαστάσεις, τόσο μεγάλες ώστε κανείς μόνος του να μην μπορεί να αντεπεξέλθει και, προς το συμφέρον της ίδιας της εμπειρίας ως ψυχαναλυτικής εμπειρίας, σκέφτηκα ότι είχε έρθει η στιγμή να απαλλαγώ από τις επιταγές της διαχείρισης. Εάν έπρεπε να επανεκλεγώ στο Μπουένος Άιρες, θα είχα μπροστά μου δύο χρόνια για να μεταδώσω σε όλους —και όχι σε δύο ή τρία επιλεγμένα πρόσωπα— τη γνώση που θεωρώ αναγκαία για τη συνέχιση της εμπειρίας, τη γνώση η οποία συγχρόνως αποτελεί προϋπόθεσή της και επιτρέπει την ανάλυσή της. Πιο συγκεκριμένα, το ζητούμενο θα είναι, μεταδίδοντας αυτή τη γνώση, να την επεξεργαστώ.

Δεν στερούμαστε της ικανότητας πρόβλεψης. Βρίσκεται σε λειτουργία μια λογική που υπερβαίνει την πρόθεση του οποιουδήποτε. Η κρίση πριν από δύο χρόνια μάς δίδαξε ήδη πόσο ανίσχυροι μπορούσαμε να βρεθούμε απέναντι στη δύναμη του πεπρωμένου. Αυτό όμως για το οποίο πρόκειται τώρα πηγαίνει πιο μακριά και πιο βαθιά.

Αυτό δεν σημαίνει ότι θα έπρεπε να θεσπίσουμε, δίπλα στις εκθέσεις πεπραγμένων, μια *ερμηνευτική έκθεση*. Κάτι τέτοιο θα καθιστούσε την ερμηνεία κοινότοπη, θα την αποξήραινε, θα τη σκότωνε. Προσπαθώ όμως να σας μεταδώσω μια ανησυχία που θα έπρεπε να είναι διαρκής και ακόμη εντονότερη σε αυτούς τους καιρούς θριάμβου.

Αυτό που διατυπώνω δεν είναι απολύτως σαφές ούτε σ' εμένα τον ίδιο. Η Μία Σχολή ήρθε σε εμάς αθόρυβα, με βήματα περιστεριού.¹⁰ Δεν γνωρίζαμε πολύ καλά τι να την κάνουμε, και να που τώρα εγγράφεται στην πολιτική της ΠΕΨ. Και η τελευταία φαίνεται ότι προέβλεψε, χάρη σε μια αξιοθαύμαστη προσπάθεια σκέψης, ότι θα χρειαστεί εκείνο που την απο-συμπληρώνει, υπό τη μορφή αυτού του παράξενου πράγματος, της Μίας Σχολής, με την Επιτροπή Δράσης της, για την οποία θα δούμε σύντομα ποιοι θα θέσουν υποψηφιότητα για να συμμετάσχουν σε αυτήν και ποιοι θα εκλεγούν. Ιδού, λοιπόν, αυτή η Σχολή, η οποία ασφαλώς θα αναστατώσει τις άλλες Σχολές —με τη συγκατάθεσή τους, εννοείται— και η οποία, για να το πράξει, θα χρειαστεί, παραδόξως, να ζητήσει τη βοήθειά τους.

Θα δούμε πράγματι να εγκαθίσταται μια ένταση ανάμεσα στη σοβαρότητα της Παγκόσμιας Ένωσης Ψυχανάλυσης (ΠΕΨ) και στις τρέλες της Μίας Σχολής, στην υστερία της; Μια ένταση και μια διαλεκτική; Και από εκεί, θα δούμε άραγε κάποια μέρα να επιβάλλεται στο δικό μας είναι-μαζί η κυριαρχία του ψυχαναλυτικού λόγου; Θα δούμε συνελεύσεις να συγκαλούνται, όχι μόνο για να διαχειρίζονται το *απολύτως απαραίτητο*, αλλά για να προσδιορίζουν το σημείο στο οποίο βρίσκεται η κοινότητα την οποία συγκεντρώνουν, μέσα στην εμπειρία της Σχολής ως ψυχαναλυτικής εμπειρίας;

Σημείωση του συγγραφέα

Μετέφρασα την παρέμβασή μου, η οποία ήταν σε μεγάλο βαθμό αυτοσχεδιαστική και εκφωνήθηκε στα ισπανικά, βασιζόμενος στο πορτογαλικό κείμενο που κυκλοφόρησε η AMP-Veredas· την επεξεργάστηκα εκ νέου σε ορισμένα σημεία. Ευχαριστώ τους Βραζιλιάνους συναδέλφους που την ηχογράφησαν, την απομαγνητοφώνησαν και τη μετέφρασαν. Έπειτα από μια αμφίρροπη εκλογή, και κατά τον δεύτερο γύρο, η συνάδελφός μας Angelina Harari, από το Σάο Πάολο, εξελέγη μέλος του Συμβουλίου της ΠΕΨ για την περίοδο 2000–2004.

Μετάφραση: Έλφη Κίλλαχίδου Λεφέβρ
Επιμέλεια: Εύη Γαβρά

¹⁰ Υπαινιγμός στον Νίτσε: οι σκέψεις που καθορίζουν τον κόσμο έρχονται «με βήματα περιστεριού», δηλαδή αθόρυβα και ανεπαίσθητα. Πρβλ. Φρίντριχ Νίτσε, *Τάδε έφη Ζαρατούστρα*, «Η πιο σιωπηλή ώρα». [σημ. της επιμελήτριας]